

Obductie

Informatie voor nabestaanden

Informatie
voor patiënten

U heeft deze folder gekregen omdat uw echtgenoot, familielid of dierbare is overleden. De behandelend arts heeft u gevraagd of obductie (ook wel autopsie, lijkschouwing of sectie genoemd) uitgevoerd mag worden.

Deze vraag roept vaak andere vragen op zoals: wat is een obductie eigenlijk? En wat gebeurt er dan precies?' De omstandigheden waarin verdriet of andere emoties overheersen, maken het soms moeilijk om met zulke vragen te komen. Toch zijn deze vragen belangrijk om te kunnen bepalen of u wel of niet toestemming gaat geven.

Deze folder is bedoeld om duidelijke antwoorden te geven op uw vragen en u te helpen bij uw besluit wel of geen toestemming te geven. Als u na het lezen van deze folder nog vragen heeft, kunt u deze natuurlijk altijd stellen aan de arts. Hij of zij zal u helpen een beslissing te nemen waar u later geen spijt van heeft.

In deze folder wordt uitgelegd waarom obductie belangrijk is en wat er bij dit onderzoek allemaal gebeurt. Geef uzelf de tijd om de informatie goed te lezen. En spreek met de arts het tijdstip af waarop u een beslissing neemt.

Wat is een obductie?

Obductie is een inwendig onderzoek op een overleden persoon. Het wordt ook wel een sectie, lijkopening of autopsie genoemd. Het onderzoek wordt uitgevoerd door een patholoog. Dit is een arts die gespecialiseerd is in deze vorm van onderzoek. Voordat de patholoog aan de obductie begint, onderzoekt hij het lichaam eerst uitgebreid van buiten. Dit is het uitwendig onderzoek. Daarna begint het inwendige onderzoek, waarbij bijna alle organen van de overledene onderzocht worden. Een obductie is te vergelijken met een operatie en zal altijd op zodanige wijze worden uitgevoerd dat er achteraf vrijwel niets meer van te zien is. Het onderzoek wordt op een respectvolle wijze verricht.

Toestemming voor obductie

In geval van een natuurlijke dood moet aan de nabestaanden toestemming worden gevraagd. U kunt uw toestemming geven voor bepaalde onderdelen. De werkwijze verloopt als volgt:

- De arts vraagt u of obductie mag worden uitgevoerd.
- Dan wordt deze folder aan u uitgereikt.
- U krijgt mondelinge uitleg.
- U krijgt gelegenheid om vragen te stellen.

U bent als nabestaande degene die besluit of u toestemming geeft voor obductie. Als u geen toestemming geeft, dan wordt er geen obductie uitgevoerd. Er is ook de mogelijkheid om beperkt toestemming te geven. U kunt dan bepalen wat wel en wat niet onderzocht mag worden.

Als de overledene zelf vooraf in een wilsbeschikking heeft laten weten, dat hij/zij geen obductie wil. Dan kunt u als nabestaande ook geen toestemming geven voor obductie.

Waarom een obductie?

Er kunnen meerdere redenen zijn om een obductie te doen:

- Om de doodsoorzaak vast te stellen.
- Om vast te stellen of een ziekte erfelijk is.
- Om vast te stellen of een ziekte besmettelijk is.
- Om meer kennis op te doen van ziekten.

In het geval van een erfelijke ziekte kunnen bijvoorbeeld ouders van een overleden kind de informatie laten meespelen bij het krijgen van meer kinderen. Bij een besmettelijke ziekte moet actie worden ondernomen om eventueel besmette personen op te sporen en te onderzoeken.

Het is niet altijd duidelijk waaraan iemand precies is overleden. Nabestaanden en artsen willen vaak weten hoe het ziekteproces en de daaropvolgende dood precies verlopen zijn. De obductie is het hulpmiddel om goed te onderzoeken wat in de laatste levensfase met een patiënt is gebeurd. Zo kan men, achteraf, controleren of een medische behandeling juist is geweest en hoeveel effect dit heeft gehad.

Dat zal niet meer van betekenis zijn voor de patiënt zelf, maar wel voor volgende patiënten. Zij kunnen profiteren van de lessen die van een obductie geleerd worden. De ervaring leert dat ook bij patiënten waar het allemaal duidelijk leek, zich nog zaken kunnen voordoen die niemand had verwacht. De informatie die een obductie oplevert, helpt de artsen om kritisch te kijken naar de door hen ingestelde behandeling.

Wat gebeurt er bij een obductie?

In het kort gezegd:

- Bij een obductie wordt het lichaam van een overledene geopend.
- Dan worden de organen in het lichaam goed bekeken.
- Hierna worden ze uit het lichaam verwijderd en gewogen.
- Ze worden ingesneden zodat ook de binnenkant bekeken kan worden.
- Vervolgens wordt uit elk orgaan een klein stukje weefsel genomen om microscopisch te onderzoeken. Dat is belangrijk, omdat niet alle afwijkingen met het blote oog herkenbaar zijn.
- Daarna worden de organen teruggeplaatst in het lichaam, behalve de hersenen.
- Het lichaam wordt gesloten en overgedragen aan de begrafenisondernemer.

Als de overledene voor een opbaring wordt aangekleed, is van de obductie niets meer te zien. Wel is het zo dat bij kale mensen, in geval van onderzoek van de hersenen (door schedellichting) niet onzichtbaar gemaakt kan worden.

Als nabestaanden dit laatste bezwaarlijk vinden, kunnen zij dit bespreken met de arts. Er kan dan bijvoorbeeld alleen een lichaamsobductie plaatsvinden zonder hersenobductie. In CWZ wordt voor hersenonderzoek apart toestemming gevraagd aan de nabestaanden. Dit is echter niet wettelijk verplicht.

Mocht u bezwaar hebben tegen hersenonderzoek, dan kunt u dit aan de arts duidelijk maken. Ook is het belangrijk te weten, zoals boven al vermeld, dat de hersenen niet onmiddellijk onderzocht kunnen worden. De hersenen moeten eerst behandeld worden voordat ze goed deze kunnen onderzoeken. De hersenen worden daarom niet teruggeplaatst maar later, na onderzoek, gecremeerd.

Het bewaren van weefsel en organen

De kleine stukjes weefsel voor het microscopisch onderzoek worden vaak bewaard. Er zijn omstandigheden waarin, één of meer organen (of delen daarvan) langer worden bewaard. Een eerste reden kan zijn dat het orgaan heel klein is. Het kan dan in zijn geheel voor het aanvullend microscopisch onderzoek worden meegenomen.

Een tweede reden kan zijn dat het een ingewikkelde afwijking van het orgaan betreft die uitgebreider onderzoek noodzakelijk maakt. Een derde reden kan zijn dat het weefsel of orgaan eerst bewerkt wordt voordat het onderzocht wordt. De bewerking kan enkele dagen en soms weken in beslag nemen. Voor hersenonderzoek bijvoorbeeld is een periode van zes tot twaalf weken nodig voor bewerking en beoordeling. Deze redenen maken het langer bewaren van de (delen van) organen noodzakelijk om tot een diagnose te kunnen komen.

Als bepaalde organen (of delen van) langer bewaard worden, dan worden deze weefsels of organen niet met de overledene mee begraven of gecremeerd. Zij worden later alsnog gecremeerd door het ziekenhuis. Als u tegen het bewaren van organen bezwaar heeft, kunt u dit duidelijk maken bij de arts. Als uw bezwaar ertoe leidt dat tijdens de obductie onvoldoende gegevens kunnen worden verkregen, dan zal de arts dit met u bespreken. Hij of zij zal u helpen een beslissing te nemen waar u later geen spijt van heeft.

Hoe lang duurt een obductie?

Als u toestemming geeft, wordt de overledene naar het mortuarium overgebracht en wordt er zo snel mogelijk een obductie (meestal één werkdag) verricht door een patholoog.

Het onderzoek zoals hierboven beschreven neemt tussen de één en vijf uur in beslag. Daarna haalt de begrafenisondernemer de overledene af voor de voorbereidingen voor opbaring en/of begrafenis of crematie. Over het algemeen doorkruist een obductie niet de officiële gang van zaken rond begrafenis of crematie. Na de obductie maakt de patholoog een verslag dat hij opstuurt naar de arts die de obductie heeft aangevraagd.

Als u daar prijs op stelt maakt deze arts een afspraak met u om de bevindingen van de patholoog met u te bespreken. De afspraak hiervoor is meestal 6 weken na de obductie zodat het verslag helemaal afgerond is. Als u dan nog vragen heeft, kunt u deze met de arts bespreken. Als het nodig mocht zijn, kan de arts weer contact opnemen met de patholoog voor nader overleg.

Een niet natuurlijke dood zorgt voor een uitzonderlijke situatie

Als iemand een niet-natuurlijke dood is gestorven of als het in het belang van de volksgezondheid is om een obductie uit te voeren, dan gelden andere regels.

Iemand die overlijdt na een ongeval, misdrijf of vermoeden daartoe, is een niet-natuurlijke dood gestorven en moet gezien worden door een gemeentelijke lijkschouwer. Na overleg met een officier van justitie kan er een gerechtelijke obductie verricht worden. Of er wordt besloten om het lichaam vrij te geven. Een gerechtelijke obductie vindt plaats in geval van een misdrijf of het vermoeden daartoe en wordt verricht door een gerechtelijke patholoog. Een gerechtelijke obductie wordt met of zonder toestemming van de familie uitgevoerd. De officier van justitie legt dan beslag op het lichaam.

Als het lichaam wordt vrijgegeven kan er op verzoek van nabestaanden of de arts alsnog een obductie plaatsvinden door de patholoog van het ziekenhuis. Hiervoor is altijd toestemming van de nabestaanden vereist.

Dit kan ook van toepassing zijn als er een vermoeden is op een medische fout. In de praktijk is het verschil met een medisch risico soms zeer moeilijk te bepalen. U kunt dit bespreken met de arts die de obductie aanvraagt. De arts kan u het verschil tussen risico en fout uitleggen. In een situatie van een fout wordt de geneeskundige inspectie erbij betrokken. De beschrijving in deze folder is dan niet meer van toepassing.

Is een obductie bij een kind hetzelfde als bij een volwassene?

In principe is een obductie bij kinderen hetzelfde als bij volwassenen. Soms wordt weefsel uitgenomen voor genetisch onderzoek. Dit is vooral belangrijk als een kind tijdens de zwangerschap of rond de geboorte is overleden. En waarbij een uitspraak gedaan moet worden of een afwijking erfelijk is. Zo kan de kans op herhaling bij een volgende zwangerschap ingeschat worden. Als het over hele kleine kinderen gaat, zijn de organen uiteraard ook heel klein en zal het hele orgaan in plaats van een stukje weefsel onderzocht moeten worden.

Er zal iets eerder worden overgegaan tot het bewaren van de organen om ze op een later tijdstip beter te kunnen bekijken. Aangeboren afwijkingen bij kinderen zijn vaak ingewikkelder dan afwijkingen bij volwassenen. Daarom wordt er uitgebreider onderzoek gedaan bij kinderen.

Als u bezwaar heeft tegen het langer bewaren van organen dan kunt u dat duidelijk maken bij de arts. Dit betekent dat het niet mee begraven of gecremeerd kan worden. We houden rekening met uw wensen.

Meer informatie over het verrichten van obducties bij kinderen kunt u lezen in de voorlichtingsbrochure Obductie; informatie voor ouders en hulpverleners over onderzoek na overlijden bij kinderen van de Vereniging Samenwerkende Ouder- en Patiëntenorganisaties betrokken bij erfelijke en/of aangeboren aandoeningen (VSOP), tel. (035) 602 85 55 of e-mail vsop@vsop.nl.

Kan ik voorwaarden stellen?

Het kan gebeuren dat u wel toestemming wilt geven voor obductie, maar dat u bijvoorbeeld liever niet wilt dat organen bewaard worden. Of dat de hersenen uit de schedel gehaald worden voor meer onderzoek. Uw eventuele bezwaren kunt u kenbaar maken aan de arts die aan u toestemming voor obductie heeft gevraagd. Als uw bezwaar ervoor zorgt dat de obductie onvoldoende gegevens oplevert, dan zal de arts dit met u bespreken. U kunt dan na dit gesprek opnieuw even nadenken voordat u een besluit neemt. De arts die de obductie aanvraagt zal bezwaren nooit naast zich neer (kunnen) leggen. Uiteindelijk bepalen de nabestaanden wat er gebeurt.

Transplantatie donorschap

De procedure voor transplantatie donorschap en obductie kunnen elkaar in de weg zitten. Een hartdonorschap gaat natuurlijk voor maar er zijn situaties waarin juist een obductie belangrijker is. Als u weet dat de overledene zich als donor heeft aangemeld overleg dan met de arts die de obductie aanvraagt. Een transplantatiecoördinator kan u ook meer informatie geven.

Vragen?

Als u nog vragen heeft kunt u deze bespreken met de arts in het ziekenhuis.

Deze tekst is gebaseerd op een uitgave van de Nederlandse Vereniging voor Pathologie (NVVP). De tekst is tot stand gekomen in samenwerking met de Nederlandse Patiënten Consumenten Federatie (NPCF).

Adres en telefoonnummers

Canisius Wilhelmina Ziekenhuis
Weg door Jonkerbos 100
6532 SZ Nijmegen

CWZ telefooncentrale
Telefoon (024) 365 76 57

Website: www.cwz.nl